

boje i linije na njegovim nišanima i piramidama za mene je najčudesniji, najosobeniji moment u slikama Seida Hasanefendića.

Možda je to upravo tajna umjetnosti kao takve u slikarstvu profesora Hasanefendića. A možda je to i tajna nevidljive Bosne, one bolje Bosne koja čuva ovu empirijsku, aktualnu Bosnu od redukcije, od propasti, od propadanja u redukciji. Nije to, dakle, Bosna koju se može naprosto vidjeti. To je Bosna kroz koju se vidi, a vidi se, gledanjem umjetnika Seida Hasanefendića, blagotvornim i spasonosnim gledanjem umjetnosti.

Pojava monografije Seida Hasanefendića je događaj u kulturi, događaj za našu kulturu. U izvornom smislu, a izvoran je samo onaj smisao koji se odvija, koji teče, ovo je prvorazrdni događaj drugog reda. Prvorazrdni događaji prvog reda su, naravno, izvorni radovi profesora Hasanefendića u svom vlastitom životu.

Dr. Hilmo Neimarlija

PRIJEVOD KUR'ANA SA PUNOM PREVODILAČKOM SVIJEŠĆU

Riječ na promociji prijevoda Kur'ana na bosanski jezik akademika Esada Durakovića u sali Doma Vojske Federacije BiH, 24. septembra 2004.

Pojava prijevoda Kur'ana akademika Esada Durakovića svakako je događaj u ovim našim jezičnim prostorima. To je, naprosto. Tako zato što je izlazak novog prijevoda Kur'ana događaj i u perzijskom, bahasi, engleskom ili nekom drugom jeziku u kome misli, osjeća i djeluje neuporedivo veći broj ljudi. Sa svakim novim prijevodom Kur'ana izlazi na vidjelo i još jedno integralno čitanje teksta izvornika, izlaže se još jedno razumijevanje njegovih značenja, otvara se još jedna mogućnost da se bude potaknuto i opomenuto njegovom porukom. Novi prijevod Kur'ana kondenzira vrijeme koje je prošlo od

pojave prethodnog prijevoda i širi horizont za čitanje svih ranijih prijevoda.

Pojava prijevoda Kur'ana Esada Durakovića je, istodobno, i događaj drugog stupnja, događaj na višoj razini smisla. To je tako, jer se radi o prijevodu sa punom prevodilačkom sviješću. A to je ono što ovaj prijevod i prijevod akademika Enesa Karića temeljno određuje i istodobno temeljito razlikuje od prijevoda Kur'ana Mustafe Mlive i Rame Atajića, koji su im najkorespondentniji po vremenu pojavljivanja. Mlavin i Atajićev prijevod Kur'ana predstavlja markantne izraze one demokratije u islamu zahvaljujući kojoj se može pristupiti prevođenju Kur'ana bez prethodnog akademskog teološkog i filološkog studija. Nasuprot tim prijevodima, Karićev i Durakovićev prijevod pretpostavljaju i uključuju teoriju i tradiciju prevođenja Kur'ana u izvornoj reprezentativnosti i bosanskom iskustvu.

Prije nego što se odlučio na, kako sam kaže, «tako težak i rizičan poduhvat kao što je prevođenje Kur'ana», Esad Duraković je godinama ispisivao suptilna razmatranja o stilskim i drugim pitanjima kur'anskog teksta. Te rasprave će buduća kritika, svakako, uzeti u obzir kao svojevrsnu prolegomenu njegovom prevodilačkom postupku i rješenjima, a napose njegovom težišnom usmjerenju prema izvanrednoj formi teksta Kur'ana. U njima će se moći utvrđivati kritički predstupanj Durakovićevog prevođenja Kur'ana, njegovo osvještavanje tradicije i vlastitog iskoraka u odnosu na tradiciju prevođenja Kur'ana. Po tom dvostrukom odzivu na «zvuk duše» ili «dušu zvuka» kur'anskih ajeta, po samosvojnosti i otvorenosti za drukčija prevodilačka usmjerenja, Durakovićev prijevod Kur'ana je više od događaja. Njegovo pojavljivanje je otvaranje događaja, uključivanje u događanje vjere, svijesti i kulture.

Iskustvo nas neprekidno poučava da se smisao i ljepota kur'anskih ajeta ne mogu iscrpiti u prijevodu, kao što se u znanstvenim i filozofskim prevođenjem ajeta ili šifri prirode i povijesti ne mogu iscrpiti smisao i ljepota svijeta. Već su stari Babilonci, što su kao i stari Egipćani imali svoje svete spise, nazvali zvijezde «pismom neba». U Evropi su bili Galilej i,

potom, Newton, koji su, kao i mnogi poslije njih, vjerovali da su dešifrirali pismo ili jezik prirode, a bili su i oni koji su, kao Kant i Hegel, vjerovali da su odgonetnuli šifre ljudske svijesti i povijesti. Nasuprot njima, bio je Goethe, koji je tvrdio da je svijet živa knjiga koju treba istraživati i shvatati bez iluzije da ju se može shvatanjem iscrpiti, jer u Božijoj knjizi svijeta svaki je dan drukčiji. U muslimanskoj tradiciji najdirektnije su povezani tumačenje pojava u prirodi i događaja u povijesti kao znamenja svijeta koji je povjeren čovjekovom namjesništvu i prevođenje ajeta Kur'ana kao žive knjige koja se objavljuje živom čovjeku. A živi čovjek, halifa na Zemlji, jest čovjek koji doprinosi upotpunjavanju svijeta, potpunijem razumijevanju neiscrpnog univerzuma Kur'ana.

Prijevod Kur'ana Esada Durakovića može se čitati od prve sure, ali bih svakom čitaocu preporučio da prije toga pročita završni zapis prevodioca.

Dr. Hilmo Neimarlija

TETKA SAFIJA I MANASTIR - PRIČA O JEDNOSTAVNOJ LJUDSKOSTI

Bahaa' Taher, Tetka Safija i manastir, prevela sa arapskog Marijana Kavčić, Šahinpašić, Sarajevo, 2004.

U moru naslova, najčešće vjerskog sadržaja, koji se posljednjih godina sa arapskoga jezika prevode na bosanski jezik, nema onih koji upućuju na suvremena dešavanja na arapskoj literarnoj pozornici.

Naravno, ne treba zaboraviti ono što su na planu prevođenja suvremenih arapskih književnika, onih čija su djela nastajala sredinom proteklog stoljeća, u prethodnoj deceniji uradili dr. Esad Duraković (Ibrahim Džebra, *U potrazi za Velidom Mesudom*, Zid, Sarajevo 1995., Halil Džubran, *Nevjeste lugova* i *Pobunjeni dusi*,

Leo Komerc i Sejtarija, 2001., Hanan al-Šejh, *Zehrina priča*, Arabica Zid 1998., Taha Husein, *Dani*, Svjetlost 1998.) dr. Mehmed Kico (Nedžib Mahfuz, *Razgovori na Nilu*, Svjetlost 2000., *Antar ibn Šedad, Priča o junaštvu, ljubavi i mržnji u arabijskoj pustinji*, Bemust, 2002.) Delila Dizdarević (Tajib Salih, *Vrijeme seobe na sjever*, Svjetlost 1995.) te naravno značajene prijevode s početka osamdesetih rahmetli prof. dr. Sulejmana Grozdanića, dr. Jasne Šamić, Halila Bjelaka i dr.

Zbog velikog vakuuma koji je nastao u prevođenju naslova iz suvremene arapske književnosti koji su objavljeni u drugoj polovini proteklog stoljeća i raduje pojava romana *Tetka Safija i Manastir* (Khalatî Safiyya wa-d-dayr), egipatskog pisca **Baha Tahira** (Bahaa Taher) koji na egipatsku književnu pozornicu izlazi početkom šezdesetih godina pišući kratke priče, pozorišne kritike, eseje i romane.

Tahir je, zajedno sa drugim piscima svoje generacije inicirao stvaranje nove književnosti poznate pod nazivom «književnost šezdesetih», koja se udaljila od sorealizma pedesetih godina i naglasak stavila na unutarnji osjećaj.

Poslije razdoblja velikih revolucionarnih promjena u Egiptu Tahir se nalazi u grupi suvremenih egipatskih književnika koji su nakon podrške Naserovom panarabizmu okrenuli svoja pera protiv totalitarističkog karaktera njegovoga režima pa njihove priče i romani postaju pozornicom njihove unutarnje pobune.

Nakon što je u vrijeme Sadatove vladavine izgubio posao na Drugom programu Egipatskog radija i nakon što mu je zabranjeno da piše, Tahir 1974. godine odlazi u egzil u Ženevu gdje je radio kao prevodilac u UN-u do 1995. U tom periodu objavio je veliki broj kratkih priča i romana koji su prevedeni na nekoliko svjetskih jezika.

Dvodecenijski egzil nije ga udaljio od Egipta pa je i sve ono što je pisao i objavljivao imalo jaku vezu sa podnebljem iz kojeg je dolazio.

Objavio je zbirke priča *Zaruke* (Al-Khutûba) 1972., *Sinoć sam te sanjao* (Bi-l-emsî halemto bik) 1984., *Ja, kralj, sam došao* ('Ana al-malik ji't), 1985., *Išao sam na vodopad* (Dhahabtu ilâ shallal) 1985., romani *Istočno od palminog drveća*